

Ifølge psykolog Charlotte Højholt (2012.s.199), bliver fagprofessionelle nødt til at have viden om hvordan situationen ser ud fra børnenes perspektiv, for at kunne støtte børn i vanskeligheder i deres skoleliv – såvel som at organisere betingelser for børns liv og læring.

Kilde: Højholt, C (2012). Communities of Children and Learning in Schools: Children's Perspectives. I: Hedegaard, Aronsson, Højholt & Skjær Ulvik (Red): Children, Childhood, and Everyday Life: Children's Perspectives. Information Age Publishing.

Hverdagens helte

– et undervisningsmateriale

om børns perspektiver på at have autisme

Filmene og undervisningsmaterialerne ligger på Undervisningsministeriets materialeplatform: www.emu.dk. Endvidere har filmene egen hjemmeside: www.autismefilm.dk

Filmen må anvendes i undervisning, men ikke til kommerciel brug. Ved citering skal der henvises til kilde.

Generel viden om autisme

Autisme¹ klassificeres som en gennemgribende udviklingsforstyrrelse (som ca. 1 % af befolkningen har); også kaldet autismespektrum forstyrrelse. Blandt de gennemgribende udviklingsforstyrrelser er bl.a. infantil autisme og Aspergers syndrom, som eleverne også fortæller om i filmene.

Grundproblematikkerne er ens for både autisme og Aspergers syndrom; dog bliver disse grundproblematikker tydelige i forskellig grad hos den enkelte.

Børn og unge med autismespektrumforstyrrelse er lige så forskellige som andre mennesker - hvilket eleverne også selv gentagne gange vender tilbage til i animationsfilmene.

3 grundproblematikker, 3 kognitive områder, leg og sansepåvirkning

De hyppigst nævnte **3 grundproblematikker vedrørende autismespektrumforstyrrelse** - her i filmene (www.autismefilm.dk) også af eleverne – er meget kort fortalt inden for områderne:

1. **Gensidigt socialt samspil/social tilpasning** - afstemme øjenkontakt, fornemme sociale signaler, bedømme hvornår man gør hvad i sociale situationer, forstå konflikter.
2. **Kommunikation og nonverbal kommunikation** – forstå præmisser for forhandling, formidling af perspektiver, aflæse og forstå kommunikationen i mimik.
3. **Forestillingsevne, adfærd & fleksibilitet** - særlige interesser, svært ved skift, brug for struktur.

Leg: grundet ovenstående grundproblematikker, er det værd at bemærke at barnet med autisme i indskolingsalderen ofte kan have svært ved de hurtige forhandlinger og skift, der er i forestillings- og fantasilege, da de bygger på alle tre ovenstående områder – det er ikke uvilje – det er svært.

Herudover er der typiske tegn på, at børn og unge med autismespektrumforstyrrelse kognitivt (tænkningsmæssigt), i varierende grad, fungerer på en anden måde end andre børn og unge; hvilket også nævnes af eleverne i animationsfilmene.

De **3 kognitive områder der ofte er påvirket i forskellig grad** er:

1. **Mentalisering** (Theory of mind/teorien om det mentale) – at tænke og bearbejde egne tanker, intentioner og behov, og især at sætte sig ind i, eller forestille sig andres intentioner, tanker, følelser, ønsker og behov, samt at disse styrer andres adfærd.
2. **Eksekutive funktioner** – planlægge og organisere: at have brug for ugeplan og struktur. Impulskontrol, fleksibilitet i tænkning og handlinger.
3. **Svækket central sammenhængskraft/godt detaljesyn** - at have fokus på detaljer, og evt. huske mange detaljer fremfor helheder.

¹ De internationale diagnosesystemer ICD 10 og DSM IV klassificerer autisme som en gennemgribende udviklingsforstyrrelse.

Sansepåvirkning: Herudover er de fleste mennesker med autismespektrum forstyrrelse påvirket sansemæssigt; enten ved at de anvender en sans af gangen (kaldes monotropisme), eller at de ikke tåler så mange sanseindtryk (eksempelvis lys og lyd) – hvilke eleverne også nævner i filmene.

Bemærkning vedrørende identitet og subjektivering

Nogle af eleverne i animationsfilmene siger selv, at de ***har autisme*** og andre siger: ”***jeg er autist***”, eller siger: ”***autister***”.

Eleverne har selv valgt deres udtryk, da det er deres oplevelse af egen identitet og egne perspektiver vi har ønsket af få beskrevet.

Fagprofessionelle anvender oftest udtrykket *autisme og mennesker/børn/elever der har autisme* – for ikke at påføre en subjektivering (:du er din diagnose).

Hvis du har en elev med autisme i klassen, så tal med eleven på forhånd omkring hvordan de ønsker at andre omtaler deres autisme. Som underviser, har du sikkert noteret dig om eleven siger: ”jeg er autist”, eller: ”jeg har autisme”; men spørg også til hvordan det er rart at andre omtaler dem – så det ikke kommer til at føles som drilleri eller mobning.

Nogle børn, der har autisme, ønsker slet ikke at tale om at de har autisme, og det skal naturligvis respekteres både af børn og voksne.

Vær opmærksom på det enkelte barns reaktion - det dobbelte barneperspektiv

Det er vigtigt at iagttage de enkelte børns reaktioner (både dem med og uden autisme), når de ser de enkelte film, da nogle af de problematikker der tages op af eleverne, også handler om hvad der er svært (angst/mobning). Det kan være hensigtsmæssigt, at fortælle lidt om filmen først:

1. Filmen er lavet af børn og unge, der har noget man kan kalde autisme, men at nogle voksne, der hedder Birgit og Rikke spurgte dem om de selv ville fortælle andre børn om det. Det ville de gerne. Elevernes lærere synes også at det var en god idé.
2. Rigtig mange børn og unge med autisme har fortalt en voksen der hedder Birgit, om hvad de synes der skulle med i filmen, og hvad de synes at Anna, der er en voksen der ved hvordan man laver lyden i filmen, skulle spørge børnene der er med i filmen om.
3. De børn og unge der er med i filmen hedder: William, Melanie, Alex, Emma, Tobias, Alexander, Anne-Mette og Martin, og de har også arbejdet med at lave stofbillederne til filmen, sammen med en voksen der hedder Rikke, og hun har hjulpet dem med at fotografere billederne, og vist at man skal flytte en lille smule på tingene af gangen, mens man tager flere billeder – og så er de blevet til film.

Fortæl også gerne lidt om autisme først – eksempelvis at filmen handler om hvordan man kan have det, når man har noget der hedder autisme, der gør at man udvikler sig på sin egen måde:

1. Du/I kan også oplyse om at det er ret få børn der har autisme. Det er ikke en sygdom, selvom det ofte er en læge der fortæller om man har autisme – og at autisme ikke smitter.
2. Du/I kan sige, at autisme er en anden måde at tænke og opleve verden på; ikke en forkert måde – bare en anden måde. Når man har autisme skal man øve sig mere på nogle ting, og nogle gange have lidt mere ro/pauser.
3. Når man har autisme, er man stadigvæk rigtig god til noget, glad for noget, elsker sin familie, har venner og interesser, men der kan også være ting der er svære – og at det er alt det eleverne i filmen fortælle noget om det.
4. Den sidste film (Hverdagens helte 4) beskriver **mobning og udelukkelse**, og slutter med et billede af en dreng der **føler sig lukket inde i et rum og ude af fællesskabet** – hvilket kan få børn til at reagere følelsesmæssigt; fordi de lever sig ind i hvordan drengen (Tobias) har det. Det er vigtigt at denne episode følges op af den voksne og at disse indtryk bearbejdes.
5. Du/I kan minde børnene om, efter film 4, at drengen (Tobias) fortalte, at han **gik på skolen engang**, men at han nu går på en anden skole, og på den nye skole har haft mulighed for at fortælle om hvordan han oplevede det dengang.

Præmisser for inklusion

Børn med og uden autisme befinder sig i højere og højere grad sammen, og derfor er der brug for en gensidig forståelse for børnenes forskelligheder og oplevelser af virkeligheden og færden i den. Der er, ifølge Charlotte Ryhl (2016, s. 131), skrevet en del om inklusion, men vores viden omkring inklusion af elever med autismespektrumforstyrrelse er relativ sparsom.

Charlotte Ryhl (2016, s. 133), gengiver i sin bog: Autismevenlig undervisning – viden, forståelse og handling for pædagoger og lærere (Hans Reitzels Forlag), Favell's fire præmisser for inklusion; nemlig:

1. **Tilstedeværelse**, forstået som omfanget af deltagelse og fysisk tilstedeværelse i skolen
2. **Accept**, forstået som at eleverne byder hinanden velkommen og er aktive medlemmer af fællesskabet
3. **Aktiv deltagelse** i skolens aktiviteter
4. **Præstation**, forstået som elevens læring og udvikling af et positivt selvbillede.

Ifølge Favell (Charlotte Ryhl 2016, s. 133) er essensen af inklusion med andre ord, at elever med autismespektrumforstyrrelse fysisk deltager i klassens sociale og faglige fællesskab og aktiviteter, at eleven accepteres, samt at eleven lærer noget og udvikler et positivt selvbillede.

Forståelse og accept gennem dialog

Animationsfilmene og undervisningsmaterialet er tænkt som en vej til at elever med autisme får lov til at fortælle om hvordan de har det, oplever sig selv og andre, hvad de er interesserede i osv. Herigennem kan elever både med og uden autisme bedre finde forståelse for hinanden, gennem den dialog der kan følge ved at se filmene sammen og arbejde gennem deltagelse med filmenes temaer.

Generelle spørgsmål der kan anvendes som opfølgning

1. Hvordan var det at se filmen og høre hvad børnene fortæller?
2. Hvad kom I til at tænke på da I så filmen eller hørte om det børnene oplever?
3. Hvad husker I bedst lige nu?
4. Hvad synes I var godt ved filmen?
5. Hvad var svært ved filmen?
6. Er der noget af det eleverne fortæller om i filmen, som I godt kender selv
7. – eller har set/hørt om?
8. Hvad fortalte børnene var svært, og hvad var det svære?
9. Hvad fortalte børnene de synes var godt, eller kunne hjælpe?
10. Hvad kunne vi gøre på vores skole for at hjælpe hinanden?
11. Hvad kunne I godt ønske, at vi voksne kunne gøre på en anden måde?

Litteraturforslag

Ryhl, Charlotte (2012). Autismespektrum-forstyrrelser – Et psykologisk overblik. Hans Reitzels Forlag.

Uddrag fra beskrivelse af bogen: Autismespektrum-forstyrrelse er en fællesbetegnelse for alle diagnoser inden for spektret af gennemgribende udviklingsforstyrrelser.

Autismespektret dækker blandt andet over diagnoserne: infantil autisme, atypisk autisme, gennemgribende udviklingsforstyrrelse uspecificeret og Aspergers syndrom, og for at få stillet diagnosen skal barnet almindeligvis have afvigende adfærd inden for tre områder: forestillingsevne, kommunikationen og socialt samspil. Bogen beskæftiger sig indgående med følgende spørgsmål: Hvad er en autismespektrum-forstyrrelse? Hvordan forklares adfærden? Hvordan diagnosticeres autismespektrum-forstyrrelser? Hvad er årsagen? Hvilke komorbide tilstande (som fx ADHD, OCD, angst og depression) er hyppigt forbundet med autismespektrum-forstyrrelser?

Ryhl, Charlotte (2016). Autismevenlig undervisning – Viden, forståelse og handling for pædagoger og lærere. Hans Reitzels Forlag.

Uddrag fra beskrivelsen af bogen: Behovet for socialpædagogisk viden i skolen er aktuelt meget stort bl.a. på grund af den nye folkeskolelov, der forpligter lærere og pædagoger til at arbejde sammen på nye måder, samt det øgede fokus på integration af flere elever i den almene undervisning. Denne bog beskriver, hvordan socialpædagogisk viden, der tidligere var målrettet elever på specialskoler, kan omsættes og anvendes i almentilbuddet. Antallet af inkluderede børn med autisme (Autismespektrumforstyrrelse) i folkeskolen er stigende, og mange undervisere efterlyser viden om undervisning af elever med ASF. Formålet med bogen er dels at give studerende og undervisere en grundlæggende viden om ASF i et lettilgængeligt sprog, dels at præsentere nogle konkrete redskaber til at udføre autismevenlig undervisning.

Hejlskov Elvén, Bo (2012) Problemskabende adfærd ved udviklingsforstyrrelser eller udviklingshæmning. Dansk Psykologisk Forlag.

Uddrag fra beskrivelse af bogen: Problemskabende adfærd ved udviklingsforstyrrelser eller udviklingshæmning af Bo Hejlskov Elvén giver en forståelse for problematisk adfærd samt, hvordan man forebygger og håndterer problematisk adfærd.

Herudover kan tilføjes: at bogen beskriver hvordan stress kan påvirke mennesker med udviklingsforstyrrelser; noget som eleverne i animationsfilmene taler en del om.

Hejlskov Elvén, Bo (2013) Adfærdsproblemer i skolen. Dansk Psykologisk Forlag.

Uddrag fra beskrivelse af bogen: Med pædagogiske redskaber hjælper Bo Hejlskov Elvén underviseren eller pædagogen med at tackle problematisk adfærd i klasseværelset. Med trin-for-trin-beskrivelser får man nu den rette hjælp til at løse hverdagens konflikter og måske endda undgå dem.

Se de fire film om autisme her: www.autismefilm.dk.

På siden findes også lærervejledning samt inspirerende undervisningsmateriale til de fire film.